

„Näkiheid“

„Estonia“ teatris

5. ja 14. detsembril esietendus RT „Estonias“ Dargomõzski ooper „Näkiheid“ VNFSV teenelise kunstniku A. Vineri lavastuses. Etendused toimusid kahe tegelaste koosseisuga ja eesti ja vene keeles. Venekeelsest etendusest võttis osa Leningradi Kirovinimelise ooperi ja balletiteatri näitleja VNFSV teeneline kunstnik I. Jašugin, kes esines möldri osas.

Väljapaistva vene klassikalise ooperi, vene ooperikunsti realistlike traditsioonide kujuka näite lülitamine repertuaari on tähtsaks sündmuseks teatri elus.

Dargomõzski ooper „Näkiheid“ on kirjutatud 1855. aastal Puškini samanimelise teose teemale. Oma sisult on see eluline psühholoogiline ooper-draama, milles kajastub tõepäraselt lihtsate inimeste — möldri ja tema petatud tütre Nataša — traagika. Nataša armastab vürsti, armastab teda siiralt ning ennastunustavalt, kuid nende teel seisavad ületamatu müürina ees klassilis-seisuslikud vaheseinad. Vürsti pooit hüljatud Nataša hukub ja tema surmast vapustatud isa kaotab mõistuse.

Teose inimlikult liigutav sisu oli eriti vastav helilooja demokraatlikele põhimõtetele, kes seadis oma eesmärgiks lihtrahva tunnete tõepärase tõlgitsemise. Dargomõzski lähtus seisukohast, et Puškini „Näkiheid“ fantastiline element (Nataša muutub pärast hukkamist näkiheiduks) moodustab vaid tingliku muinasjutulise raami. Belinski pole asjata öelnud, et Puškini „Näkiheidu“ lugedes ei loe „hoopiski mitte muinasjuttu, vaid sügavat traagöödiat“.

„Näkiheidu“ muusikalises kehastuses Dargomõzski jätkab ning süvendab Puškini poolt kasutatud iseloomude kujutuse realistlikku meetodit.

Peamist tähelepanu pühendab helilooja Nataša ja möldri sisemaailma lahtimõtestamisele. Armastust, rõõmu, kurbust, meeleheittepuhanguid, kättemaksu- ja armukadedust — kõiki neid ooperi peaosalise Nataša elamusi on helilooja andnud väga eluliselt ning värvirikkalt. Vene laululis-romansilise linnafolkloori soojad intonatsioonid, millest Nataša osa on läbi imbunud, rõhutavad selle kuju reaalsust ja rahvuslikku iseloomu.

Sügava psühholoogilise tõepärasusega on helilooja andnud möldri kuju, mille muusikaline väljendusrikkus on rajatud meloodiliste intonatsioonide lähendamisele inimkõne intonatsioonidele. Hullumeelse möldri muusikaline iseloomustus on psühholoogilise realismi ületamatu näide maailma muusikakirjanduses.

Vürsti (samuti ka vürstinna) kuju ei oma ooperis sellist seesmist mitmekesisust ja tunnete sügavust, mis on omased Natašale ja möldrile, kuid temas on siiski soojust ja inimlikkust. Vürst armastab Natašat, tunneb süda-

duks on möldri kuju tõlgitsus O. Raukase poolt. Näitleja tuli hästi toime selle traagilise osa täitmisega. Tema tõlgitsuses esineb vaatajale kord heasüdamlik talupoeg-mölder, kord teotatud ja kannatav isa, kord mõistusetu vanake, kes kuulajais kutsus esile tugeva kaastunde. Oli väga kahetsemisväärne, et näitlejal puudus orkestriga vajalik rütmiline kontakt, mis oli eriti märgatav esimese vaatuse arias.

Venekeelses lavastuses täitsid Nataša osa ENSV teeneline kunstnik E. Maasik ja möldri osa VNFSV teeneline kunstnik I. Jašugin.

E. Maasiku osakäsitlus oli värsk ja sisukas. Osa vokaalne ja lavaline külg olid näitlejal orgaanilises seoses. Kuulajad-vaatajad said veenva kujutluse noore taluneu traagilisest saatusest.

Möldri osa tõlgitsus I. Jašugin sügava ning haarava dramatismi ja vokaalse meisterlikkusega. Kõige jõulisemalt esines näitleja kolmanda vaatuse teises pildis (möldri ja vürsti stseenis). Kunstnik talitas õigesti, pöörates peatähelepanu armastatud tütre hukkamise tõttu mõistuse kaotanud vanakese elamuste traagiliselt ülevale jõule. Näitleja hingestatud mäng selles stseenis paneb kuulajaid unustama möldri hullumeelsuse ja nägema temas vaid sügavalt kannatavat inimest. Tahaks näha, et I. Jašugin annaks möldri osa ooperi esimeses vaatuses psühholoogiliselt niisama sisukalt ja mitmekesiselt. Esimeses vaatuses võis märgata ka mõningat vastuolu laulja noorusliku hääle ja vana möldri kuju vahel.

Vürsti osa täitis mõlemas koosseisus noor näitleja Viktor Gurjev, kes ooperilaval esines esmakordselt. Oma osatäitmise muusikalise väljendusrikkuse ja

Stseen esimesest vaatusest. Nataša — ENSV teeneline kunstnik E. Maasik, vürst — V. Gurjev

Venekeelne etendus oli muusikalises suhtes esimesest etendusest märgatavalt kõrgemal, kuid siiski esines ka siin analoogilisi puudusi. Kahtlemata peaks dirigent taotlema aktiivsema sideme loomist osatäitjatega, et saavutada suuremat ansambllist ühtsust ja paindlikkust.

Peab konstateerima „Estonia“ teatri ooperikoori (koori juht T. Targama) edusamme rütmilise kindluse, kokkusulavuse ja suurema kõlavuse saavutamisel. Massistseenid koori osavõtul on muutunud tunduvalt ilmekamaks ja sisukamaks.

Usna hästi on seatud lavastuse tantsud (balletmeister A. Ekston), ehkki rahvuslikes tantsudes (mustlastants, slaavi tants) on esinejail tarvis taotleda suuremat lihtsust ja loomulikkust, eriti aga liigutuste sundimatut plastilisust.

Õnnestunud on kunstnik A. Peegi dekoratsioonid. Eriti head on esimese vaatuse dekoratsioonid (Dnepr ja veski), milles on palju realismi ja puškinlikku meeleolu. Lavastuse kostüümid Marie Krulli esiktöona on valmistatud stiilselt, kunstipärase maitsega ja hoolika suhtumisega oma töösse.

Mõlemad etendused läksid hoogsalt ja saavutasid teenitult suure menu. Heakskiitu väärib teatri praktika ülal hoida loomingulisi sidemeid vennasvabariikide näitlejatega. See on üheks näitlejate loomingulise rikastumise pandiks.

„Näkiheidu“ lavastus RT „Estonias“ on kahtlemata samm edasi teatri loovas töös.

S. Milovski

„Näkingeiu“ muusikalisel kujul ja Dargomõžski jätkab ning süvendab Puškini poolt kasutatud iseloomude kujutuse realistlikku meetodit.

Peamist tähelepanu pühendab helilooja Nataša ja möldri sisemaailma lahtimõtestamisele. Armastust, rõõmu, kurbust, meeleheittepuhanguid, kätemaksu ja armukadedust — kõiki neid ooperi peaosalise Nataša elamusi on helilooja andnud väga eluliselt ning värvirikalt. Vene laululis-romansilise linnafolkloori soojad intonatsioonid, millest Nataša osa on läbi imbutunud, rõhutavad selle kuju reaalsust ja rahvuslikku iseloomu.

Sügava psühholoogilise tõepärasusega on helilooja andnud möldri kuju, mille muusikaline väljendusrikkus on rajatud meloodiliste intonatsioonide lähendamisele inimkõne intonatsioonidele. Hullumeelse möldri muusikaline iseloomustus on psühholoogilise realismi ületamatu näide maailma muusikakirjanduses.

Vürsti (samuti ka vürstinna) kuju ei oma ooperis sellist seesmist mitmekesisust ja tunnete sügavust, mis on omased Natašale ja möldrile, kuid temas on siiski soojust ja inimlikkust. Vürst armastab Natašat, tunneb südametunnistuspäina tütarlast hüljates, kuid ta on klassilis-selsuslike vaadete kütkes. See kaksipidine vürsti iseloomustus nõrgendab teataval määral selle kuju terviklikkust. Vastupidiselt vürstile säilitab Nataša isegi fantastilise näkingeiu oma seesmise inimliku usutavuse; soovides vürstile kätte maksa, püsivad temas samal ajal viimase vastu endised tugevad tunded.

On loomulik, et „Näkingeiu“ muusikaline-lavaline tõlgitus nõuab nii lavastajat kui osatäitjailt suurt lähenemist elulisele tööle. Põhiliselt on see lavastajal õnnestunud.

Kõige realistlikumad ja ühtlasi kõige sisukamad kohad ooperis — Nataša, möldri ja rahva stseen esimeses vaatuses ning vürsti ja hullumeelse möldri duett kolmandas vaatuses — haaravad kuulajaid-vaatajaid oma sügavalt liigutava dramatismiga. Eriti mõjuvalt on lavastatud esimese vaatuse teine pool (Nataša, mölder ja rahvas). Sellele stseenile on lavastaja suutnud anda tõelise tragöödia iseloomu.

Hästi on lavastatud ka pulmastseen, milles on palju mitmekesisust ja sundimatust. Kuid lavastaja poolt sissetoodud fantastiline episood — hukkunud Nataša ilmumine peole, kes äkki saabunud pimeduses pidulistest mööda sammutub, — omab pigem tingliku, lavalise efekti kui tegevuse loogiliselt vajaliku tüli iseloomu.

Peosade kehastajatega on lavastaja teinud tõsist ning viljakat tööd.

Nataša osa täitis eestikeelses koosseisus ENSV teeneline kunstnik M. Rungi. Kunstnik suutis mõjuvalt edasi anda Nataša tunnete sügavust ning tema elamuste dramatismi, mida omakorda soodustas kunstniku muusikalise fraasi hea valitsemine. Eriti õnnestunult viis M. Rungi läbi esimese vaatuse teise poole Nataša osa täitmise vokaalse külje suhtes tahaks näitlejalt kuulda hääle ülemise registri ühtlasemat kõlavust.

Kaheldamatuks loominguks või

ja möldri osa VHSV teeneline kunstnik I. Jašugin.

E. Maasiku osakäsitus oli värske ja sisukas. Osa vokaalne ja lavaline külg olid näitlejal orgaanilises seoses. Kuulajad-vaatajad said veenvalt kujutuse noore taluneu traagilisest saatusest.

Möldri osa tõlgitses I. Jašugin sügava ning haarava dramatismi ja vokaalse meisterlikkusega. Kõige jõulisemalt esines näitleja kolmanda vaatuse teises pildis (möldri ja vürsti stseenis). Kunstnik talitas õigesti, pöörates peatähelepanu armastatud tütre hukkamise tõttu mõistuse kaotanud vanakese elamuste traagiliselt ülevale jõule. Näitleja hingestatud mäng selles stseenis paneb kuulajaid unustama möldri hullumeelse ja nägema temas vaid sügavalt kannatavat inimest. Tahaks näha, et I. Jašugin annaks möldri osa ooperi esimeses vaatuses psühholoogiliselt niisama sisukalt ja mitmekesiselt. Esimeses vaatuses võis märgata ka mõningat vastuolu laulja noorusliku hääle ja vana möldri kuju vahel.

Vürsti osa täitis mõlemas koosseisus noor näitleja Viktor Gurjev, kes ooperilaval esines esmakordselt. Oma osatäitmise muusikalise väljendusrikkuse ja lavalise usutavusega jättis Gurjev kuulajale hea mulje. Valitsedes hästi osa vokaalset külge, leidis Gurjev õigeid vahendeid vürsti kuju tõepäraseks tõlgitsemiseks.

Vürstinna osa jäi eestikeelses lavastuses Leida Soome poolt lahti mõtestamata, kuna näitlejal puuduvad selleks vajalikud vokaalsed eeldused. See väike osa on ehitatud laulatuslikele laululis-romansilistele intonatsioonidele ja nõuab oma kehastajalt head, painduvat ning soojat vokalisatsiooni, milleta kuju sisu läheb kaduma.

Teine vürstinna osatäitja, Galina Kaljuste esines esmakordselt ooperilaval. Ta ilmutas vastuvõetavaid muusikalisi ja lavalisi võimeid ja kujust õiget arusaamist. Tema esinemise vokaalne külg jätab aga veel soovida. Noorel lauljal tuleb viselt töötada oma hääle ülemise registri täiustamisega ja alumise registri tugevdamisega, millel on õige vähe kandvust.

Suurepäraselt esinesid isamehe väikeses osas V. Veikat (eesti keeles) ja G. Taleš (vene keeles). Veikat kätkes oma osasse palju heasüdamlikku, pehmet huumorit, Taleš aga näitas isameest naljahambana, pulmaseltskonna „hingenägu“. Mõlemad näitlejad täitsid oma ülesannet hästi ka vokaalses suhtes.

Olgana esinesid L. Sellistemägi (eesti keeles) ja V. Neelus (vene keeles). Mõlemad näitlejad tabasid hästi selle väikese osa üldist, vallatult lõbusat iseloomu. Kuid Olga laulus „Nagu meie tänavas“ oleks mõlemalt näitlejalt tahtnud kuulda rohkem laulu sisule vastavat tempolist ja mängulist mitmekesisust (laulu esimeses ja teises osas). Nagu näib, pole siin süüdi ainult osatäitjad, vaid ka dirigent.

Lavastuse üldist muusikalist taset (dirigent P. Nigula) ei saa mainitud etenduste järgi veel tunnistada täiesti viimistelduks. Esimesel etendusel oli eriti tunda rütmilise ansambli puudumist orkestri ja lauljate vahel, samuti orkestri mängu puudulikkust väljatöötust.

muutunud tunda- ja meeleolude ja suksimaks.

Usna hästi on seatud lavastuse tantsud (ballettmeister A. Ekston), ehkki rahvuslikes tantsudes (mustlastants, slaavi tants) on esinejail tarvis taotleda suuremat lihtsust ja loomulikkust, eriti aga liigutuste sundimatut plastilisust.

Õnnestunud on kunstnik A. Peegi dekoratsioonid. Eriti head on esimese vaatuse dekoratsioonid (Dnepr ja veski), milles on palju realismi ja puškinnlikku meeleolu. Lavastuse kostüümid Marie Krulli esiktöona on valmistatud stiilselt, kunstipärase maitsega ja hoolika suhtumisega oma tööle.

Mõlemad etendused läksid hoogsalt ja saavutasid teenitult suure menu. Heakskiitu väärivad teatri praktika ülal hoida loomingulisi sidemeid vennasvabariikide näitlejatega. See on üheks näitlejate loomingulise rikastumise pandiks.

„Näkingeiu“ lavastus RT „Estonias“ on kahtlemata samm edasi teatri loovast töös.

S. Milovski